

Kapya yaŋ atu ba Pol hatô hi Kolin Abô môn

Kêdônwaga abôyaŋ êmô Kolin ba enaŋ nena Pol miŋ aposel anôn ami. Lôk enaŋ nena Pol ma anyô abôyaŋ. Pol halaŋô abô takêŋ ba intu hatô kapya êntêk ek injik thô nena ŋê takêŋ iniŋ abô ma abôyaŋ. Ma hanaŋ haviŋ nena da takatu ba thêlô bôk enaŋ nena tem nênenem ma nênenem ni.

Pol hamô Masedonia ba hatô kapya êntêk hadêŋ 55 AD la.

¹ Ya Pol atu ba Wapômbêŋ lahaviŋ yambitak êtôm Yisu Kilisi anêŋ aposel yai lôk aiyaŋ Timoti ato kapya êntêk hadêŋ Wapômbêŋ anêŋ avômalô anêŋ Kolin lôk avômalô mathen takatu ba êmô plovins Akaia.

² Wapôm lôk labali êlêm anêŋ Kamik Wapômbêŋ lôk Anyô Bêŋ Yisu Kilisi.

Wapômbêŋ atu hêv alalô thêvô

³ *Nambô Wapômbêŋ. Yani ma alalôaniŋ Anyô Bêŋ Yisu Kilisi anêŋ lambô ma lahiki anêŋ alaŋ ba hêv alalô thêvô lôk hêv alalô sa. ⁴⁻⁵ *Alalô athak apôm Kilisi anêŋ malaiŋ lomaloma ba hayô siŋ ba halelope. Ma doŋtom yani hathak hêv alalô thêvô aêŋ iyom. Aêŋ ba alalô apôm malaiŋ ma hêv alalô thêvô ek nanem avômalô takatu ba ewa malaiŋ thêvô esak thêvô atu ba bôk Wapômbêŋ hêv hadêŋ alalô. ⁶ Ma yêlô apôm malaiŋ ek môlô noja bulubiŋ lôk thêvô. Ma Kilisi hêv yêlô thêvô êŋ ek môlô noja aêŋ iyom. Aêŋ ba ôpôm malaiŋ hatôm yêlô êŋ ma thêvô êŋ

* 1:3: Lom 15:5 * 1:4-5: Sng 34:19

hadum ba tem numiņ lôklokwaņ lôk maliņyaô. ⁷ Môlô unim malaiņ hatôm yêlôaniņ ma yêlô aêv maleņiņ nena môlô tem numiņ lôklokwaņ ba noja thêvô êtôm intu yêlô awa.

⁸ *Aiyaņ thêlô, nodaņô! Yêlô bôk amô plovins Esia ma awa malaiņ lôk vovaņ bêņ aleba hamô yêlô lu ba malimmalim ba asoņ nena tem nama. ⁹ Avanôņ! Yêlô kapôlôņiņ hanaņ nena tem yêlô nama êtôm enaņ hathak anyô kambom hamiņ loņ idum abô. Malaiņ êņ hadum ba yêlô anaņ nena, “Wapômbêņ da iyom hatôm ma yêlô mi. Yani iyom intu hik ņê ņama liņ.” ¹⁰⁻¹¹ *Yani hêv yêlô vê hêk malaiņ takatu ba hadum ek injik yêlô vônô ma hawa yêlô hathak loņbô. Môlônim ku hêk ek noteņ mek ma yêlô aêv maleņiņ nena tem yani nêm yêlô bulubiņ. Avanôņ! Avômalô bêņ anôņ neteņ mek êndêņ Wapômbêņ ma tem nêm wapôm êndêņ yêlô. Ma tem avômalô bêņ anôņ nêgê lôk nenaņ leņiņmavi êndêņ Wapômbêņ.

Pol miņ hasau avômalô Kolin ami

¹²⁻¹⁴ *Yêlô miņ asopa auk pik ami. Mi. Wapômbêņ hêv wapôm ba intu yêlô lêk atitiņ yêlôaniņ ku ba ayê nena avaloņ Wapômbêņ anêņ auk ba anaņ abô anôņ ma miņ avôv môlônim auk ek yêlô aêv yêlôda liņ ami. Yêlô adum aêņ hadêņ avômalô lôkthô. Ma sêbôk atu ba amô haviņ môlô ma yêlô ayabiņ i dedaņ mavi ek nandum aêņ iyom. Ma abô takatu ba bôk yêlô ato hadêņ môlô êņ ma yêlôaniņ auk anôņ ba môlô lêk osam ba oyala yôv. Aêņ ba yêlô ayê yêlôaniņ ku nena mavi. Ma lêk môlô oyala yêlôaniņ auk dokte. Yakô vêmam ka tem môlô noyala yêlôaniņ auk lôkthô ma tem alalô napesaņ abô imbiņ i. Ma waklavôņ

* 1:8: Ap 19:23; 1Ko 15:32 * 1:10-11: 2Ti 4:18 * 1:12-14: 2Ko 5:12; Plp 2:16

Anyô Bêñ Yisu anêñ endelê m ma tem môlô nobam yêlô êtôm atu ba tem yêlô nabam môlô aêñ iyom.

¹⁵⁻¹⁶*Ma yahayala nena môlônim auk ma hatôm yenañ. Ba intu yalenhaviñ yasôk ek môlô vêm ka yana plovins Masedonia ma yambôalê m esak loñbô ek môlô nô nê m ya sa ek nôpôpêk nômkama ek yana Judia. Ba intu yalenhaviñ yasôk ek môlô bôlôn ju ma yanê m yalenmavi bôlôn ju êndêñ môlô. ¹⁷Ma donjom yahik yenañ auk lilij. Ba lêk môlô onañ nena ya anyô auk pik ba yahasau môlô ba miñ yahathôk ami. Ba môlô onañ nena ya hathak yahanañ abô luvi nena “avanôn” lo “mi”, aêñ e?

¹⁸Wapômbêñ hathak hanañ abô avanôn iyom. Ba intu yêlôaniñ abô takatu ba anañ ma avanôn aêñ iyom ba miñ anañ abô takêñ lôk leñ luvi ami. ¹⁹*Yisu Kilisi ma Wapômbêñ nakaduñ ôpatu ba ya lôk Silas ma Timoti anañ anêñ abô bêñ hadêñ môlô ba Wapômbêñ hanañ abôla hathak yani ma miñ hasau ami. Mi! Yisu Kilisi ma Wapômbêñ anêñ “avanôn!” ²⁰*Wapômbêñ habutiñ abô lomaloma ba hanañ, “Avanôn! Yisu Kilisi tem injik yenañ abô sapêñ thô.” Ba intu alalô aêvhaviñ Kilisi ba anañ nena “avanôn” ek Wapômbêñ enja athêñ lôkmañgiñ. ²¹Ma Wapômbêñ da hanañ nena alalô ma Kilisi anêñ avômalô ba habi bañ hayô hêk yani lôk alalô aêñ iyom ek embatho alalô loñ ek nambitak anêñ avômalô. ²²*Ma hakak sêk hayô hêk alalô ek injik thô nena alalô ma anêñ avômalô ma hatak anêñ dahô halôk alalô kapôlônjiñ ek nayala nena anêñ abô tem injik anôn.

²³⁻²⁴*Yêlô miñ anyô bêñ ek nasañ môlô ba nanañ nena, “Nônê mimbij.” Mi! Môlôda bôk ôêvhaviñ ba umiñ lôklokwañ yôv. Ba intu alalô ñê lôk iviyañ ek nandum ku

* 1:15-16: 1Ko 16:5-6 * 1:19: Ap 18:5 * 1:20: ALK 3:14 * 1:22: 2Ko 5:5; Ep 1:13-14 * 1:23-24: 1Pi 5:3

imbiŋ i ma nanêm leŋiŋmavi ni ba êlêm. Aêŋ ba yahamiŋ Wapômbêŋ ma ba yahanarŋ abô êntêk. Yakô yasôk Kolin ma tem yanêm malaiŋ êndêŋ môlô ba intu miŋ yahathôk ami.

2

¹ *Ba yenaŋ auk thekthek nena tem miŋ yasôk lôk malaiŋ bôlôŋ te imbiŋ ami. ² Yahêv malaiŋ hadêŋ môlô ma opalê te tem indum yaleŋmavi? Môlô takatu ba yahêv malaiŋ e? Yakô mi. ³ Môlô ma avômalô takatu ba othak udum yaleŋmavi. Aêŋ ba bôk yahato kapya ek alalô miŋ naja malaiŋ ami. Yenaŋ auk ma thekthek nena alalô lôkthô lêk athak dorŋtom lôk leŋiŋmavi iyom. ⁴ *Yaleŋmalaiŋ lôk yaleŋ hik ya ma yahalaŋ ma bôk yahato kapya bôsêbôk lôk yamaleŋ thôk. Miŋ yahato kapya êŋ ek nêm môlô malaiŋ ami. Mi. Yahato ek injik thô nena yaleŋhaviŋ môlô bêŋ anôŋ.

Nodate kapôlômim ek nê idum kambom

⁵ Malaiŋ takatu ba ôpatu hêv hadêŋ ya Pol ma hatôm hêv malaiŋ êŋ hadêŋ alalô lôkthô. Betha ya iyom mena alalô lôkthô la. ⁶ Malaiŋ takatu ba bôk avômalô êvhaviŋ êv hadêŋ yani ma hatôm. ⁷ Ma ôpatu ba kapô malaiŋ kambom ma nodate kapôlômim ek yani ma noja yani itup siŋ ek miŋ la injiki ami. ⁸ Ba intu yahanarŋ lôklokwaŋ nena môlô nopesaŋ abô ba lemimmavi esak yani. ⁹ Bôk yahato hathak malaiŋ takatu ek injik môlô thô ek yangê nena môlô ôtôm avômalô osopa abô mena mi e? ¹⁰ Injo. Betha ôpêŋ hadum kambom ami la. Ba intu nodate kapôlômim ek ôpêŋ ek yandate yenaŋ aêŋ iyom. Yahamiŋ Kilisi ma, ma tem ênjê nena lêk yahalate yakapôlôŋ ek yani ek

* 2:1: 1Ko 4:21 * 2:4: Ap 20:31

yanêm môlô sa ¹¹* ek alalô miñ natak sawa bute ênjêk ek Sadañ esau alalô ami. Alalô ayala anêñ auk êñ.

Aposel ma tabô lukmuk anêñ ñê ku

¹²* Anyô Bêñ da hadum ba yaha Tloas ek yanañ anêñ Abô Mavi atu ba hathak Kilisi bêñ. ¹³* Ma donjom miñ yahapôm Titi ami denañ ba yakapôlôn malainj ba yahanañ yansinj ma yaha plovins Masedonia.

¹⁴ Aêñ ba nanêm leñjñmavi êndêñ Wapômbêñ. Yani lovak ba halom alalô takatu ba Yisu Kilisi anêñ avômalô ba aloyeñ lôk leñjñmavi. Wapômbêñ hadum ku hamô alalô kapôlônjñ ba intu avômalô tem neja anêñ auk êtôm nômla ôv mavi embeñ luvuluvu. ¹⁵ Alalô ma Kilisi anêñ da atu ba ôv mavi ba êv hadêñ Wapômbêñ ba avômalô lôkthô iliñu ôv êñ. Avômalô takatu ba ewa bulubiñ lôk takatu ba i loñ nimbuliñ i. ¹⁶* Avômalô vi iliñu alalô hatôm nôm ôvpalê takatu ba hadum ek ema ba havôv thêlô i ek nema. Ma vi iliñu alalô hatôm nôm ôv lôkmala takatu ba havôv i ek nêm lôkmala. Aêñ ba anyôla miñ lôkmangjñ anôñ ek indum Wapômbêñ anêñ ku ami. ¹⁷ Avômalô doho iluviñ Wapômbêñ anêñ abô ek neja valuseleñ. Yêlô ma Kilisi anêñ avômalô takatu ba Wapômbêñ hêv ba amiñ thohavloma. Aêñ ba anañ abô te ma avanônj iyom.

3

¹* Môlô osonj nena yêlô aêv i liñ e? Mi. Yêlô miñ anañ hadêñ môlô nena noto kapyã lôk abô mavi ek avômalô vi neja yêlô thô ami. Mi. Avômalô vi idum aêñ. Ma yêlô ma mi. ²* Môlôda intu yêlôaniñ kapyã atu eto hêk yêlô kapôlônjñ. Ba avômalô lôkthô esam ba eyala. ³* Môlô uik

* 2:11: Luk 22:31 * 2:12: Ap 14:27; 1Ko 16:9 * 2:13: Ap 20:1 * 2:16:
Luk 2:34; 2Ko 3:5-6 * 3:1: Ap 18:27; 2Ko 5:12 * 3:2: 1Ko 9:2 * 3:3:
Kis 24:12; Jer 31:33; Ese 36:26-27

thô nena môlô ma kapyâ halêm anêj Yisu. Ba yêlôaniņ ku anêj anônj ma miņ eto hathak kêlêpê ami ma hathak Wapômbêj lôkmala anêj Lovak Matherj. Miņ eto hathak valu petap ami ma halôk anyô kapôlônj.

⁴ Yêlô ma Kilisi anêj avômalô takatu ba amiņ Wapômbêj ma. Aêj ba intu alalô ayala avanônj biņ nena abô takêj ma avanônj iyom. ⁵ Yêlô da ma lôkmaņgiņ ba hatôm nanaņ, “Yêlô hatôm.” e? Mi. Wapômbêj da hadum ba ku takatu ba yêlô adum ma habitak mavi. ⁶ *Tabô bô takatu ba eto hathak hik avômalô vônô. Ma doņtom Lovak Matherj hêv lôkmala. Wapômbêj hadum yêlô abitak lôklokwaņ ek nandum tabô lukmuk anêj ku atu ba miņ eto ami. Mi. Lovak Matherj da hayabiņ.

Tabô lukmuk anêj lôkmaņgiņ

⁷ *Tabô bô ma edabêj valu ba eto hathak. Ma deda bêj habi hayô hêk Mose ba habi avômalô Israêl maleņiņ loņ ba miņ hatôm nêgê Mose thohavloma ami. Vêm ma deda hale hi yaôna ma doņtom thêlô miņ hatôm nêgê ami denaņ. Odaņô! Tabô halêm lôk deda bêj ma doņtom anêj ku ma havôn ŋama halêm haviņ. ⁸ Ma Lovak Matherj anêj ku hamônj lôk anêj deda ma lôkmaņgiņ anônj ek tabô bô anêj. ⁹ *Odaņô! Tabô bô anêj ku ma halêm lôk deda. Ma doņtom avômalô miņ esopa ami ba intu Wapômbêj hanaņ, “Môlô noma.” Ma tabô lukmuk anêj ku ma hapesaņ loņôndê ek indum avômalô nimbitak thêthônj. Ba intu anêj deda ma mabuņ anônj hamônj ek tabô bô anêj. ¹⁰ Deda haveņ yam hamônj ek yaņ bô ba deda bô lêk hi ba mi. ¹¹ Ma yaņ halêm lôk deda ma doņtom lêk hale hi mabô. Ma yaņ ma tem ida imbi deda wak nômbêj intu. Ba intu anêj deda ma lôkmaņgiņ anônj ek yaņ.

* 3:6 Jer 31:31; Jon 6:63; 1Ko 11:25 * 3:7 Kis 34:29 * 3:9 Lo 27:26;

¹² Aên ba yêlô aêv maleñij hadêñ tabô lukmuk. Ba intu miñ akô ami ma anañ Wapômbên anên abô bên. ¹³ *Yêlô miñ avuliv maleñij siñ hatôm Mose ami. Deda thohavloma hale hi yaôna ma doñtom yani havuliv ma siñ ba miñ hatôm avômalô Isael nêgê ami. ¹⁴ Thêlô esam balabuñ tabô takên ma doñtom iniñ auk thektheke hatôm ivuliv i siñ ba intu miñ eyala abô takên ami aleba lêk êntêk. Anyôla miñ hatôm nêv sôp êñ vê êñjêk anên auk ek eyala abô takên ami. Mi. Kilisi iyom. ¹⁵ Avanôn! Lêk êntêk ñê bênbên esam Mose anên balabuñ ma doñtom sôp êñ havuliv kapôlônij siñ denañ. ¹⁶ *Ma anyôla hale i liliñ ba hasopa Anyô Bên êñ ma hatôm hêv sôp êñ vê. ¹⁷ *Anyô Bên ma hatôm Lovak Matheñ. Ma loñ atu ba Lovak Matheñ haveñ, êñ ma hatôm hapole alalôaniñ yak vê. ¹⁸ Alalô maleñij ma miñ avuliv siñ ami ba lêk ayê Anyô Bên anên deda lôkmañij hatôm alalô ayê thonañij lo maleñij halôk liyali. Yanida intu Lovak Matheñ êñ ba hêv deda lôkmañij anôn halêm ba halêm aleba abitak yañda hatôm yanida. Alalô ma hatôm liyali ba ik deda êñ thô ek avômalô vi nêgê.

4

Aposel ma êtôm uy anôn

¹ Ma Wapômbên lahiki hathak yêlô ba hêv ku êntêk hadên yêlô. Ba intu yêlô namiñ lôklokwañ ma miñ natak ami. ² *Yêlô avôliñ dômiñ ek nôv mama takatu ba hêk loñ kapô ba miñ avuñ abô ba asau avômalô lôk aluviñ Wapômbên anên abô ami. Wapômbên hayê yêlô. Aên ba yêlô ik abô avanôn thô ma avômalô ititiñ yêlôaniñ ku ba eyala nena yêlô adum thêthôn. ³⁻⁴ *Ma doñtom anyô bên

* 3:13: Kis 34:33 * 3:16: Kis 34:34 * 3:17: Jon 8:36; Lom 8:2 * 4:2:
2Ko 2:17; 1Te 2:5 * 4:3-4: Ep 2:2; Kol 1:15; Hib 1:3

bôlônj êntêk Sadarj bôk havuliv avômalô maleŋij sij ba miŋ êvhaviŋ ami. Ba intu yêlôaniŋ Abô Mavi hêk loŋ kapô ma avômalô takêŋ lêk idum ek nema ba miŋ hatôm nêgê Abô Mavi anêŋ deda atu ba enaŋ hathak anyô lôkmaŋij Yisu Kilisi ami. Yanida ma Wapômbêŋ. ⁵ Yêlô anaŋ bêŋ nena Yisu Kilisi ma Anyô Bêŋ. Ma yêlôda atôm môlônim ŋê ku ek nandum Yisu anêŋ ku. Ma yêlô miŋ aêv yêlôda liŋ ami. ⁶ *Wapômbêŋ bôk hanaŋ, “Deda tem imbi êyô ênjêk momaŋiniŋ ba imbitak deda”. *Môŋ Anôŋ 1:3*
Ba Wapômbêŋ êŋ iyom intu habi deda êŋ halôk alalô kapôlônij ek nagê Kilisi thohavloma. Êŋ ma hatôm alalô ayê Wapômbêŋ lôkmaŋij aêŋ iyom.

⁷ *Ma deda lôk Abô Mavi êŋ ma hatôm payeŋ atu ba halôk uŋ anôŋ kapô ek injik thô nena anêŋ lôklokwaŋ lôkmaŋij ma Wapômbêŋ anêŋ ma miŋ halêm anêŋ alalô ami. ⁸ *Vovaŋ lomaloma hapôm yêlô ma doŋtom miŋ hakapiŋ yêlô loŋ ami. Hadum ek injik yêlô sesoŋ aleba nanaŋ aisê. Ma doŋtom miŋ hadum yêlô popabuk ami. ⁹ Maleŋ thêlêv hathak yêlô ma doŋtom ayala nena Anyô Bêŋ miŋ hatak yêlô ami. Êpêŋ yêlô ba ama yak ma doŋtom miŋ ama ami. ¹⁰⁻¹¹ *Wak nômbêŋ intu yêlô takatu ba asopa Yisu ba amô lôkmala ma avômalô idum ek nijik yêlô vônô êŋ ma hatôm ik Yisu anêŋ lôkmala atu ba hamô yêlôaniŋ kupik pik thô. Aêŋ ba Yisu anêŋ ŋama lêk hamô yêlô leŋviŋkupik kapô ek injik Yisu anêŋ ŋama lôk lôkmala thô. Luvi êntêk lêk hamô. ¹² Aêŋ ba ŋama hadum ku hamô yêlô ma doŋtom lôkmala hadum ku hamô môlô.

¹³ Bôk eto hêk Wapômbêŋ anêŋ kapyã nena,
“Yahêvhaviŋ ba intu yahanarj.”

Kapyã Yey 116:10

* 4:6: Ais 9:2; 2Ko 3:18 * 4:7: 2Ko 5:1 * 4:8: 2Ko 1:8; 7:5 * 4:10-11:
1Ko 15:31; Lom 8:36

Ma yêlô aêvhaviņ aêņ iyom. Ba intu yêlô anarj Anyô Bêņ anêņ abô mavi. ¹⁴*Ma yêlô ayala nena ôpatu ba hik Anyô Bêņ Yisu liņ hêk ŋama ma tem indum aêņ êndêņ yêlô ba endom alalô lôkthô ba ana namô imbiņ Yisu. Aêņ ba intu yêlô anarj Wapômbêņ anêņ abô bêņ. ¹⁵Yahawa malaiņ takêntêk ek nê mômô sa ek Wapômbêņ imbi anêņ wapôm sam êndêņ avômalô bêņ anôņ endeba leņiņmavi indumbak ni ba ni ek nebam anêņ athêņ lôkmaņgiņ esak leņ.

¹⁶*Aêņ ba miņ hadum yêlô apôlik ba atak ku takêņ ami. Mi. Alalô leņviņkupik lêk hapalê ma doņtom dahôlôņiņ halumbak ba habitak lukmuk hi ba hi. ¹⁷*Ma alalôaniņ malaiņ ma vumvum ba hamô vauna. Ma doņtom tem injik anêņ anôņ lôkmaņgiņ atu ba êmô êtôm wak nômbêņ intu sapêņ ba êmô vuliņ ek nômkama lôkthô. ¹⁸*Ma nô m takatu ba hôyê ma tem nê m yak ba ni. Ma nô m takatu ba miņ hôyê ami ma tem êmô êtôm wak nômbêņ intu sapêņ. Ba intu miņ maleņiņkilik hathak nô m takatu ba ayê iyom ami. Mi. Alalô athak atitiņ nô m takatu ba miņ hatôm nagê ami.

5

Leņviņkupik lukmuk

¹*Alalôaniņ leņviņkupik ma hatôm unyak kudum. Ma ayala nena ibuliņ unyak êņ ma tem naja leņviņkupik yaņ atu ba hatôm unyak anôņ atu ba Wapômbêņ hapesaņ ba hamô malak leņ ba tem êmô êtôm wak nômbêņ intu sapêņ. Unyak êņ ma miņ ŋê pik epesaņ hathak baherņiņ ami. ²*Ma alalô alaņ ba adum ek naņgik leņviņkupik malak leņ atu êtôm kwêv ba aêv lêlê ³ ek imbi êyô

* 4:14: 1Ko 6:14 * 4:16: Ep 3:16 * 4:17: Lom 8:17-18 * 4:18: Kol 1:16
 * 5:1: 2Ko 4:7 * 5:2: Lom 8:23

alalô vov ek miŋ namberŋ kôlôlôn ami. ⁴ Alalô amô pik hatôm avômalô leŋ popam ba intu alaŋ lôk leŋiŋmalaiŋ ek naja kupik malak leŋ ek lôkmala êtôkwêŋ kupik pik. ⁵ Wapômbêŋ hapesaŋ alalô ek nambitak aêŋ ma hatak anêŋ dahô halôk alalô kapôlônŋiŋ ek nayala nena anêŋ abô ma tem injik anôn.

⁶⁻⁷* Aêvhaviŋ hayabiŋ alalô. Ma miŋ aêv alalôaniŋ auk ek nôm atu ba ayê hathak maleŋdaluk ami. Aêŋ ba alalô ayala avanônŋ nena alalô amô lôk kupik pik ba intu miŋ amô haviŋ Anyô Bêŋ ami. ⁸* Avanônŋ! Alalô ayala auk êŋ ba apôviŋ ek natak kupik êntêk ba ana namô imbiŋ Anyô Bêŋ. ⁹⁻¹⁰* Ma alalô lôkthô tem namiŋ Kilisi ma ek nandum abô esak malêla takatu ba adum mavi mena kambom ek alalô tomtom naja alalôaniŋ vuli. Ba intu amô pik mena amô haviŋ Anyô Bêŋ ma nanêm i videdauŋ ek nandum yani lamavi.

Avômalô kapôlônŋiŋ esak doŋtom imbiŋ Wapômbêŋ

¹¹ Yêlô ayala nena amô Anyô Bêŋ vibiŋ ba tem nandum abô. Aêŋ ba yêlô alôk avômalô leŋiŋ ek nesopa yani. Wapômbêŋ hayala yêlôaniŋ kapôlônŋiŋ. Ma yahêvhaviŋ nena môlô kapôlômim hayala yêlô aêŋ iyom. ¹² Yêlô adum ek môlô nobam am esak yêlôaniŋ ku lôk nonaŋ bêŋ êndêŋ avômalô takatu ba êv thêlôda liŋ hathak nômkama viyaiŋ ma leŋiŋpaliŋ nômkama kapôlônŋiŋ. Ma miŋ yêlô aêv yêlôda liŋ ami. ¹³ Ma avômalô doho enaŋ nena yêlô adum molo. Yôv lôk. Hêk Wapômbêŋ da. Ma vi enaŋ nena yêlô awa auk mavi. Yôv lôk. Êŋ ma hêv môlô sa. ¹⁴ Alalô ayala nena anyô te iyom intu bôk hama ek hêv avômalô lôkthô sa ba intu lôkthô bôk ema yôv. Aêŋ ba Kilisi anêŋ lahaviŋ hayabiŋ alalô. ¹⁵* Avanônŋ! Yani hama ek avômalô lôkthô.

* 5:6-7: Hib 11:13-16 * 5:8: Plp 1:23 * 5:9-10: Kol 1:10; 1Te 4:1; Sav 12:14 * 5:15: Lom 14:7-8

Ba alalô ñê lôkmala takatu ba asopa yani nasôñ alalôda paliñ ma lemiñimbi ôpatu ba bôk hama ba haviyô hathak loñbô ek hêv alalô sa.

¹⁶ Aêñ ba miñ alalô nabaloy avômalô esak auk pik ami. Sêbôk ma adum aêñ hathak Kilisi. Ma doñtom lêk ayala yani thêthôn. ¹⁷ *Aêñ ba anyôla haveñ haviñ Kilisi êñ ma ku lukmuk lêk hayô ma nômkama bô lôkthô lêk hale ba hi ma nômkama lukmuk lêk habitak hayô ba halêm. ¹⁸ *Ma Wapômbêñ hadum nôm takêñ lôkthô. Yani hêv Kilisi ek embak tabô. Ma hêv ku hadêñ yêlô ek nanêm avômalô sa ek neyala ku êñ. ¹⁹ *Ku êñ ma aêntêk. Wapômbêñ hêv Kilisi hatôm tabô ek yani lapaliñ alalôaniñ kambom ek alalô namô labali mavi imbiñ yani. Ma hêv ku ek nanañ abô êñ êndêñ avômalô. ²⁰ Yêlô ma Kilisi anêñ ñê ku. Ba intu alañ ba awa Wapômbêñ abôlêk lôk alôk môlô lemim hathak Kilisi anêñ athêñ nena môlô nôlêm noja Wapômbêñ anêñ tabô. ²¹ *Kilisi ma kambom mi. Ma doñtom Wapômbêñ hêv alalô sa ba hêv alalôaniñ kambom hayô hamô yani hatôm vuli ek nambitak thêthôn êñjêk Wapômbêñ ma esak Kilisi anêñ ku êñ.

6

¹⁻² Yêlô lôk Wapômbêñ adum ku haviñ i. Yani hanañ, “Bôk yahatak wak te yôv ek yanêm môlô sa.

Ba môlô olañ ma yahalañô

ba yahêv môlô bulubiñ yôv.”

Aisaia 49:8

Môlô bôk owa Wapômbêñ anêñ wapôm yôv. Ba intu yêlô asoñ môlô lokwañ, “Lêk êntêk hêv môlô sa. Lêk êntêk hêv môlô bulubiñ.”

Ba intu miñ nundum ku êñ imbitak êtôm nôm oyañ ami.

* 5:17: Lom 8:1; Gal 6:15

* 5:18: Lom 5:10

* 5:19: Lom 3:23-25

* 5:21: Hib 4:15

Aposel ewa malaij bêj hathak iniñ ku

³ Yêlô adô ek anyôla enañ abôma esak Wapômbêñ anêñ ku. Ba intu adum ku êñ ek miñ nambuliñ avômalô iniñ auk ami. ⁴⁻⁵*Yêlô ma Wapômbêñ anêñ ñê ku. Ba intu yêlô awa iniñ ku mavi takatu sa hadêñ môlô. Yêlô awa vovañ lôk malaiñ hathak ku êntêk ba hakakô yêlô kambom. Epetav yêlô lôk etak yêlô halôk koladônñ ma êkôki hathak abô. Yêlô adum ku lôk vovanik bêñ ba aêv lêlê lôk nômmi ba ama kisi. Malaiñ nômbêñ êntêk hapôm yêlô ma doñtom amiñ lôklokwañ. ⁶*Lovak Matheñ hamô haviñ yêlô ba ayala Wapômbêñ anêñ auk ba kapôlônññ ida hêk mabuñ ma yêlô ñê maliñyaô lôk yôhok ma wapôm. Ma yêlô leññhaviñ avômalô ba miñ asau thêlô ami. ⁷ Yêlô anañ abô avanônñ iyom haviñ Wapômbêñ anêñ lôklokwañ lôk avaloñ anêñ thêthônñ hatôm nômkama vovak hamô baheñ luvi. ⁸ Avômalô vi ebam yêlô ma vi etatale yêlô. Doho enañ abô mavi hathak yêlô ma doho enañ abôma. Yêlô ñê abô anônñ iyom ma doñtom avômalô vi elam yêlô nena ñê abôyañ. ⁹*Avômalô pik êthônñ yêlô paliñ ma doñtom Wapômbêñ hayala yêlô. Yêlô adum ek nama ma doñtom nôñgô, lêk amô lôkmala. Ik yêlô kambom ma doñtom miñ ama ami. ¹⁰ Leññmalaiñ ma doñtom leññmavi wak nômbêñ intu. Yêlô ma ñê nômkama mi ma doñtom adum ba avômalô bêñ anônñ ibitak ñê lôk nômkama bêñ. Yêlô nômkama mi ma doñtom nômkama sapêñ ma yêlôaniñ.

¹¹ O yenañ avômalô Kolin! Yêlô anañ abô lôkthô hi yañ ek môlô ma yêlô kapôlônññ hik i ek môlô nôlêm. ¹² Yêlô miñ avasiñ kapôlônññ ek môlô ami. Mi. Môlô da. ¹³*Aêñ ba yahanañ hadêñ môlô hatôm lambô hanañ hathak nakaduñ. Malêla takatu ba yêlô adum hathak môlô

* 6:4-5: 2Ko 11:23-27 * 6:6: 1Ti 4:12 * 6:9: 2Ko 4:10 * 6:13: 1Ko 4:14

ma nundum aêḡ iyom lôk nodate kapôlômim ek yêlô.

ḡê daluk lôk ḡê êvhaviḡ miḡ nesak doḡtom ami

¹⁴* Môlô miḡ nômô imbiḡ ḡê daluk ami. Thêthônḡ lôk lokbarḡ hatôm doḡtom e? Deda lo momaḡiniḡ hatôm doḡtom e? ¹⁵Sadaḡ Belial lo Kilisi hatôm leḡniḡmavi imbiḡ i e? Mena ḡê êvhaviḡ lo ḡê daluk hatôm nesak doḡtom e?

¹⁶* Ma Wapômbêḡ anêḡ unyak mathêḡ lôk ḡḡôkba hatôm nêmô imbiḡ i e? Milôk. Alalô ma Wapômbêḡ lôkmala anêḡ unyak mathêḡ hatôm anêḡ abô hanaḡ,

“Tem yamô lôk yambeḡ imbiḡ i

ma ya tem êtôm thêlônḡ Wapômbêḡ

ma thêlô tem nimbitak yenaḡ avômalô.

Wok Plis 26:12

¹⁷* Aêḡ ba notak avômalô takêḡ ma nômô daim.

Ma miḡ nobaloḡ lelaik takêḡ ami ek batu yanja môlô thô.

Aisaia 52:11; Esekiel 20:34,41

Ya Anyô Bêḡ yahananḡ aêḡ.

¹⁸* Ya tem yambitak môlônim lemambô

ma môlô tem numbitak êtôm yenaḡ okna lo avena. ²

Samuel 7:8, 14

Ya Anyô Bêḡ Lôklokwanḡ yahananḡ aêḡ.”

7

¹ Aiyarḡ thêlô, Wapômbêḡ bôk habutiḡ abô haviḡ alalô ba amô yani vibḡ. Ba intu natip ek nôm takatu ba hadum alalô leḡviḡkupik lôk dahôlônḡḡ habitak lelaik ek nayô unḡlôv ba nambitak mabuḡ lôk mathêḡ anônḡ.

Avômalô Kolin ele kapôlônḡḡ liliḡ ba Pol lamavi

² Nodate kapôlômim ek yêlô. Yêlô miḡ adum kambom lôk abuliḡ anyôla lôk asau i ami. ³ Miḡ yahananḡ abô êḡ ek yasaḡ môlô ami. Mi. Bôk yahananḡ nena môlô ma

* 6:14: Ep 5:11 * 6:16: 1Ko 3:16 * 6:17: ALK 18:4 * 6:18: Jer 31:9

yenaŋ avômalô môlô. Ba intu môlô ômô ma yahamô. Môlô oma ma yahama aêŋ iyom. ⁴Yahayala avanôŋ nena môlô avômalô mavi ba yahabam môlô. Alalôaniŋ malaiŋ lomaloma hamô ma doŋtom yaleŋmavi hamô yakapôlôŋ siŋ aleba yaleŋ halôk biŋ.

⁵*Yêlô ayô Masedonia ma malaiŋ lomaloma hapôm yêlô aleba hik yêlô sesoŋ. Ibuliŋ yêlô lôbôlôŋ lôk ik vovak hadêŋ yêlô ma yêlô leŋiŋhiki hathak malaiŋ lomaloma vi haviŋ. ⁶Ma doŋtom Wapômbêŋ atu ba hêv avômalô leŋiŋmalaiŋ thêvô, hêv Titi ba hayô. ⁷Yani hanaŋ hadêŋ ya nena môlô lemhikam bêŋ anôŋ hathak malaiŋ lomaloma ba môlô vovaŋ ek alalô napesaŋ malaiŋ takêŋ imbiŋ i. Titi halaŋô môlônim abô êŋ ma hêv yani thêvô. Ba intu Wapômbêŋ hêv yani hayô ek ya ba hêv ya thêvô aêŋ iyom ba yaleŋmavi anêŋ dôêŋ.

⁸*Bôk yahato kapy ba hêv malaiŋ hadêŋ môlô. Ma doŋtom yada ma malaiŋ mi. Alikaknena. Yahêv malaiŋ atu ba hamô vauna ma yaleŋmalaiŋ aêŋ iyom. ⁹Ma doŋtom lêk yaleŋmavi anôŋ. Ma yenaŋ kapy hêv malaiŋ hadêŋ môlô ba intu hadum yaleŋmavi e? Mi. Wapômbêŋ intu hadum ba hêv malaiŋ takêŋ hadêŋ môlô ba intu ole kapôlômim liliŋ. Aêŋ ba abô takatu ba yêlô anaŋ miŋ habuliŋ môlô ami. Ba intu hadum yaleŋmavi. ¹⁰*Wapômbêŋ hêv malaiŋ hadêŋ avômalô ek nede kapôlôŋiŋ liliŋ ek neja bulubiŋ. Êŋ ma miŋ malaiŋ bêŋ ami. Ma doŋtom malaiŋ pik hathak hadum anêŋ ku nena hik avômalô vônô. ¹¹Odaŋô! Môlônim malaiŋ halêm anêŋ Wapômbêŋ ba hik môlô thô nena môlô vovaŋ ek notak auk kambom lôk udum ek uŋgwik môlôda thô nena môlô ma kambom mi. Môlô lemimmaniŋ lôk ôkô ma vovaŋ ek ôŋgô ya ek napesaŋ malaiŋ êŋ ek nanêm malaiŋ êndêŋ ôpatu ba

* 7:5: 2Ko 2:13 * 7:8: 2Ko 2:4 * 7:10: Mat 27:3-5; Hib 12:16-17

hadum kambom êḡ. Avanôḡ! Mólô udum aêḡ ba intu hik thô nena mólô kambom mi. ¹² Aêḡ ba kapyra atu ba bôk yahato ma miḡ yahato ek imbuliḡ ôpatu ba hamiḡ yenaḡ ku loḡ siḡ lôk nêḡ yada liḡ ami. Mi. Yahato ek mólô numiḡ Wapômbêḡ ma ek injik mólôda thô nena mólô lemimhaviḡ yêlô bêḡ anôḡ. ¹³ Ma nôḡ takêḡ hadum ba havatho yêlô kapôlôḡriḡ loḡ.

Ba mólô ôêḡ Titi thêḡvô ba yani lamavi bêḡ anôḡ ba intu yêlô leḡiḡmavi bêḡ anôḡ aêḡ iyom. ¹⁴ Yahabam mólô ba yahanaḡ hadêḡ yani nena mólô ma avômalô mavi. Ba lêk udum mavi ba miḡ ôêḡ mama hadêḡ ya ami. Mi. Abô nômbêḡ atu ba yêlô anaḡ hadêḡ mólô, êḡ ma avanôḡ ba yêlôdaniḡ abô mavi atu ba anaḡ hathak mólô hadêḡ Titi, ma abô êḡ hik anôḡ mavi aêḡ iyom. ¹⁵ Mólô ôkô ba olowaliḡ ma owa yani thô lôk olaḡô anêḡ abô. Hayê aêḡ ba lahaviḡ mólô bêḡ anôḡ. ¹⁶ Lêk yahayala avanôḡ nena mólô ma avômalô mavi ba intu yaleḡmavi anôḡ.

8

Numbitak avômalô wapôm

¹* Aiyaḡ thêlô, yêlô leḡiḡhaviḡ mólô noyala wapôm atu ba Wapômbêḡ hêḡ hadêḡ avômalô êḡhaviḡ takatu ba êḡmô plovins Masedonia. ² Thêlô ewa malaiḡ bêḡ anôḡ ba êḡ i sêkêya. Ma doḡtom leḡiḡmavi bêḡ anôḡ ba hayô siḡ ba halelope ma iniḡ malaiḡ êḡ i sêkêya anêḡ anôḡ ma wapôm ba êḡ bêḡ anôḡ hatôm da. ³ Yahanaḡ avanôḡ biḡ nena êḡ iniḡ nôḡkama aleba miḡ hatôm ami. Êḡ ma thêlô êḡ doho haviḡ. Thêlôda iniḡ auk ma miḡ anyôla hanaḡ hadêḡ i ami. ⁴ Thêlô elaiḡ hadêḡ yêlô nena, “Yêlô vovaḡ ek nandum ku imbiḡ avômalô vi ek nanêḡ Wapômbêḡ anêḡ avômalô matherḡ sa. Ba intu nandum mavi êḡndêḡ yêlô ba

* 8:1: Lom 15:26; 2Ko 9:1-2

notak yêlô ek nandum ku êḡ.” ⁵ Ma yêlô asoḡ kambom! Avômalô takêḡ iniḡ ku môḡ ma êv i hadêḡ Wapômbêḡ vêm ma esopa Wapômbêḡ anêḡ auk ba êv i hadêḡ yêlô haviḡ. ⁶ Aêḡ ba yêlô apôviḡ Titi nena, “Nu Kolin ma undum anêm ku wapôm atu ba lêk habitak yôv endeba anêḡ daḡ am.” ⁷ *Môlô avômalô vuliḡ biḡ ba udum unim ku mavi ba hêv liḡsiḡ. Ôêvhaviḡ ba onaḡ abô batôḡ oyaḡ lôk oyala auk ma ôpôviḡ ek nundum ku lôk lemimhaviḡ yêlô. Aêḡ ba intu nônêm lêlê esak ku wapôm atu ba hêv liḡsiḡ aêḡ iyom.

⁸ Ya miḡ hatôm anyô bêḡ te ek yanaḡ nena, “Undum aêḡ” ami. Mi. Ma doḡtom yahayê avômalô takatu ba êv i sêkêya leḡḡhiki ek nêḡnêm avômalô vi sa. Ba intu yaleḡhaviḡ yaḡḡê nena môlônim lemimhaviḡ êḡ ma avanôḡ hatôm thêlô iniḡ mena mi e? ⁹ *Ma môlô oyala Anyô Bêḡ Yisu Kilisi anêḡ wapôm. Yani lôkmaḡḡiḡ. Ma doḡtom yani habitak hatôm anyô hêv i sêkêya ek nêm môlô sa ek batu numbitak lôkmaḡḡiḡ.

¹⁰ Môlô ma avômalô mavi ba yenaḡ auk ma aêḡntêk. Sondabêḡ yaḡ wakkôk ma môlô ômôḡ ek ôêv unim da. Ma miḡ ôêv oyaḡ ami. Mi. Kapôlômim hik am ba ôêv. ¹¹ Aêḡ ba valuseḡ vithê la takatu ba ôpôm ma nônêm vi ek nundum ku esak ek môlônim kapôlômim lôk unim ku imbitak doḡtom iyom. ¹² *Nônêm lôk kapôlômim, êḡ ma mavi. Ba miḡ lemimbi nena nônêm nômkama sapêḡ êtôm da êḡndêḡ Wapômbêḡ ami. Nônêm êtôm vithêla takatu ba ôpôm ma tem indum Wapômbêḡ lamavi. ¹³ Yêlôaniḡ auk nena miḡ nôdêlêk am ba nônêm nômkama lôkthô ek nêm avômalô vi sa ma môlô mi ami. Mi. Nômbi sam esopa avômalô iniḡ bôk lo loḡ êmô. ¹⁴ Ma lêk môlônim bêḡ anôḡ hamô ba intu nônêm thêlô sa. Yakô embeḡ yam ma tem

* 8:7: 1Ko 16:1-2 * 8:9: Mat 8:20; Plp 2:6-7 * 8:12: Mak 12:43-44

iniñ bêt anôn ma tem nênem môlô sa aên iyom. Êñ ma lôkthô tem êtôm donjom. ¹⁵ Hatôm bôk eto nena,
 “Opalê atu ba hawa bêt anôn ma tem miñ êpôm bêt anôn
 ami,
 ma opalê atu ba hawa auviñna ma tem miñ nêem yak
 ami.” *Etak Ijip 16:18*

Pol hêv Titi lôk anyô doho ba i Kolin

¹⁶⁻¹⁷ Yêlô anañ hik Titi liñ ek êsôk ek môlô ba yani lamavi ba halôk ek êsôk. Ma miñ yêlô alôk yani la ek êsôk ami. Mi. Yanida lahaviñ ba hapôviñ ek êsôk. Wapômbêt hêv yenañ auk hadêt Titi ba lahiki hathak môlô. Aên ba yahêv yalenmavi hadêt Wapômbêt. ¹⁸ Tem yêlô nanêem anyô yañ imbiñ yani. Ôpêt ma avômalô êvhaviñ êyê nena anyô hadum Wapômbêt anêt ku mavi ba ebam yani. ¹⁹ Ba intu avômalô êvhaviñ elam ôpêt ek ni imbiñ yêlô ek nêem da wapôm atu ek Wapômbêt enja athêt lôkmanñiñ lôk injik thô nena yêlô leñihaviñ nanêem thêlô sa. ²⁰ Yêlô akô ek avômalô netatale yêlô esak da wapôm atu ba yêlô ayabiñ. Ba intu yêlô apesañ ku êñ mavi ²¹ ek Anyô Bêt lôk avômalô sapêt nêgê nena yêlô adum ku êñ thêthôn.

²² Ba intu yêlô êv anyô te haviñ ba hathôk. Yani hik i thô nena lamavi ek nêem ku lomaloma sa lôbôlôn. Bôk hayê nena môlô ma avômalô mavi ba intu hapôviñ ek êsôk. ²³ Titi ma yenañ anyô môlô atu ba hadum ku haviñ ya hamô môlô malêvôn. Ma aiyañ takêt ma avômalô êvhaviñ iniñ nê ku takatu ba êv athêt lôkmanñiñ hadêt Kilisi. ²⁴ *Aên ba unñwik am thô êndên nê êntêk nena môlô ma avômalô lemimhaviñ avômalô vi. Ba intu yêlô abam môlô. Ma tem avômalô êvhaviñ lodôn lodôn lôkthô nêgê nena yêlôaniñ abô ma avanôn.

* 8:24: 2Ko 7:13-14

9

Kolin êv da ek nêw Wapômbêw anêw avômalô sa

¹*Môlô bôk ovalon ku da takatu ba êw ek nêw Wapôm-bêw anêw avômalô mathew sa. Ma doptom yalenhawi yanaw abô doho imbiw. ²Yahayala nena môlô lemimhawi nônêw i sa. Ba yahabam môlô hadêw avômalô Masedonia nena sondabêw yaw wakbôk atu ma môlô avômalô Akaia kapôlômim hakak am ek nônêw da. Ba intu avômalô Masedonia doho elawô ba elom ewew ek nindum awew. ³Aew ba yahêw aiyaw doho ba êthôk êtôm atu ba yêlô abam môlô ek miw imbitak êtôm abôyaw ami ma êtôm ku ek môlô nopesaw am êtôm atu ba yahanaw. ⁴Sêbôk ma yahabam môlô ba yakô wê Masedonia doho nêlêw imbiw yêlô ba nêgê nena miw ôpôpêk am ami ew ma tem ya mama ma môlô ma tem noja mama bêw anêw lôk. ⁵Aew ba yahanaw hik aiyaw takatu liw ek nêmôn wêsôk nêgê môlô ek nêpôpêk da takatu ba bôk môlô ubutiw abô ek nônêw ek batu da ew imbitak êtôm da wapôm ma miw da palon ami.

⁶*Lemimbi nôw êntêk. Opalê atu ba havatho yawwêk auwina ma tem enja dokte. Ma opalê atu ba havatho bêw anêw ma tem enja limamôk. ⁷Wapômbêw lamawi hathak ôpatu ba hêw i lôk lavidon. Ba intu avômalô toptom nêwêw malêla êtôm iniw lewihawi. Ma miw nêpôlik ami. Ma anyô yaw miw êndôk anyô yaw la ek nêw ami. ⁸Wapômbêw anêw wapôm tem indum ba anêw nômkama tem imbitak bêw anêw êtôm wak nômbêw intu ek anêw ku lomaloma indilup mawi. ⁹Hatôm bôk eto nena, “Yani hathak hapaliv anêw wapôm hadêw wê nômkama mi takatu ba êmô lôbôlôbô, ma anêw thêthôn hêk wak nômbêw intu sapew.” *Kapya Yew 112:9*

* 9:1: 2Ko 8:1-7 * 9:6: Snd 11:24-25

¹⁰ *Wapômbêñ hêv yañvêk ek nembatho ma polom ek nejañ. Ma tem nê m nêv yañvêk bêñ anôñ ek indum môlô numbitak thêthôn êtôm yañvêk atu ba hêv liñsiñ. ¹¹ *Yani tem indum ba môlô numbitak lôkmañgiñ ek nundum wapôm lôbôlôn ek yêlô nanêm da êntêk êndêñ avômalô ma tem nê nê m iniñ leñimavi êndêñ Wapômbêñ.

¹² Ku takatu ba môlô udum ma miñ ôêv Wapômbêñ anêñ avômalô mathen iyom sa ami. Mi. Thêlô enañ iniñ leñimavi bêñ hadêñ Wapômbêñ aleba leñimavi takêñ hayô siñ ba halelope. ¹³ Ma da êñ hik môlônim wapôm thô ek avômalô nêgê nena ôêvhaviñ Kilisi ba osopa anêñ Abô Mavi ba udum wapôm hadêñ thêlô lôk avômalô vi haviñ. Êñ ma tem nêmbô Wapômbêñ. ¹⁴ Ma thêlô tem nêgê Wapômbêñ anêñ wapôm takatu ba hêv hadêñ môlô ba hayô siñ ba halelope ma tem leñinjiki ba neteñ mek ek môlô. ¹⁵ Nanêm leñimavi êndêñ Wapômbêñ esak anêñ wapôm takatu ba hêv hadêñ alalô aleba hik alalôaniñ auk vônô.

10

Pol hêv yanida kisi

¹ *Ya Pol yahasopa Kilisi ôpatu ba hatauviñ i ba hamô malinyaô. Ma yaleñ hik ya ek môlô ba yahanañ nena avômalô enañ nena yahamô haviñ môlô ma ya anyô kupik. Ma doñtom enañ nena yahamô daim ma yahakôk haveñ ek yambitak anyô bêñ. ² *Ma doho enañ nena yêlô asopa auk pik. Yakô tem yasôk êtôm anyô bêñ ba yasañ i la. Ba intu yahanañ hik môlô liñ lôklokwañ ek nopesañ abô êñ vêmam ka yasôk nena mi ma tem yasôk êtôm anyô bêñ. ³ Yêlô amô pik ma doñtom miñ ik vovak hatôm

* 9:10: Ais 55:10 * 9:11: 2Ko 1:11; 4:15 * 10:1: 1Ko 2:3 * 10:2: 1Ko 4:21

avômalô ethak idum ami. ⁴*Ma yêlô awa Wapômbêḡ anêḡ lôklokwaḡ ek abuliḡ nômka ma pik takatu ba lôklokwaḡ ba nômka ma vovak takatu ba yêlô ik vovak hathak ma miḡ nômka ma pik êntêk ami. ⁵Abô eba ma i lôk êkôki takatu ba hamiḡ Wapômbêḡ anêḡ auk loḡ siḡ intu yêlô avak pesa. Ma yêlô ato auk lokbaḡ takêḡ ek imbitak thêthônḡ ênjêk Wapômbêḡ ma. ⁶Ba intu node kapôlômim liliḡ yapiḡ ek yêlô athôk ma nanêm vovaḡ êndêḡ ḡê takatu ba leḡndônḡ kôtônḡ iyom. Ma miḡ ole kapôlômim liliḡ ami ma ku êḡ tem mi.

⁷Môlô othak ôyê nômka ma hêk viyaiḡ iyom. Ma ôpatu ba habam ya ni nena Kilisi anêḡ, nodaḡô! Yêlô ma Kilisi anêḡ haviḡ. ⁸*Yahabam yada bêḡ anônḡ nena Anyô Bêḡ hêv athêḡ bêḡ hadêḡ yêlô ek nambatho môlô loḡ lôklokwaḡ ma miḡ nambuliḡ môlô ami. Ba intu miḡ ya mama ami. ⁹⁻¹⁰Avômalô enaḡ nena yahato kapyâ hatôm anyô bêḡ lôk yamaleḡ thêlêv ba yahathaḡ avômalô. Lôk enaḡ nena yahalêm ma thêlô êyê ya hatôm anyô kupik lôk yenaḡ abô ma voloḡna. Nodaḡô! Môlô miḡ nosoḡ nena yahato kapyâ yaḡ atu ek indum môlô nôkô ami. Mi. ¹¹Môlô opalêla takatu ba osoḡ nena ya anyô kupik, ma nodek lemôndônḡ ba nodaḡô! Malêla takatu ba môlô osam hêk yêlôaniḡ kapyâ, nôm takêḡ iyom intu tem yêlô nasopa.

¹²Hatôm yambam yada êtôm ḡê mavi takatu ba eba ma thêlôda? Yanaḡ nena ya anyô lôkauk hatôm thêlô e? Alikaknena! Ya mi. ḡê molo ethak idum aêḡ! Thêlô ethak êyê iniḡ ku ba eba ma nena thêlônḡ ku lêk habitak mavi. ¹³*Yêlô abam yêlôaniḡ athêḡ hathak ku takatu ba Wapômbêḡ hêv hadêḡ yêlô iyom. Ba môlô ma ômô ku êḡ kapô. Ma vi atu ba miḡ hêv ami ma miḡ abam yêlôda ba

* 10:4: Ep 6:13-17 * 10:8: 2Ko 13:10 * 10:13: Lom 12:3

anaŋ abô mayaliv ami. ¹⁴ Ma avômalô doho enaŋ nena yêlô abam i hathak ku takatu ba miŋ yêlôaniŋ ami. Mi. Yêlô ma ŋê môn anôn ek ayô ek môlô haviŋ Kilisi anêŋ Abô Mavi. ¹⁵ Ba intu yêlô miŋ abam yêlôaniŋ athêŋ hathak ku takatu ba anyô vi idum ami. Yakô môlônim ôêvhaviŋ tem indumbak ma yêlôaniŋ ku tem ni emberŋ môlônim loŋ sapêŋ ¹⁶ ek yêlô nanaŋ Wapômbêŋ anêŋ Abô Mavi emberŋ luvuluvu. Aêŋ ba tem yêlô nabam yêlôaniŋ athêŋ esak ku kapô takatu ba anyô yaŋ hadum ami. ¹⁷⁻¹⁸ *Ôpatu ba Anyô Bêŋ habam yani intu tem Anyô Bêŋ imbi binôn esak. Ma ôpatu ba habam yanida intu tem athêŋ mi. Hatôm bôk eto nena,
 “Opalêla takatu ba êbôi ma nêmbôi esak Anyô Bêŋ iyom.”

Jelemmaia 9:24

11

Pol miŋ kêdônŋwaga abôyaŋ ami

¹ Yahanan abô molo ma doŋtom nômô maliŋyaô vê-mam. ² *Yalerdaŋ hathak môlô hatôm atu ba Wapômbêŋ ladaŋ hathak alalô. Yahapesaŋ abô ek noja anyô doŋtom iyom intu Kilisi ba yahadum ek môlô kapôlômim ênjêk mabuŋ êtôm avi muk atu ba lêk êlôk la yôv ma doŋtom miŋ elom ami denaŋ. ³ *Ma yakô avômalô doho nimbuliŋ môlônim auk endeba nôndô abô takatu ba ovak haviŋ Kilisi hatôm sêbôk atu ba umya havuŋ abô ba hasau Ewa. ⁴ *Ŋê takêŋ êlêm enaŋ ba môlô osopa Yisu yaŋda ma miŋ Yisu atu ba yêlô bôk anaŋ hathak ami. Ma owa dahô yaŋda ma miŋ yaŋ atu ba sêbôk ba môlô owa ami. Ma osopa abô yaŋda ma miŋ abô mavi sêbôk ba môlô osopa ami. Aisê ka owa ŋê êŋ thô? ⁵ *Môlô osoŋ nena kêdônŋwaga takatu ba

* 10:17-18: 1Ko 1:31; 4:4 * 11:2: Ep 5:26-27 * 11:3: Stt 3:4,13 * 11:4: Gal 1:8-9 * 11:5: 1Ko 15:10; 2Ko 12:11

olam nena “apospel lôkmanġin” êmô vulinġ ek ya e? Mi. Miġ yahamô thêlô vibiġ ami. ^{6*}Ya anyô yaveġbôlêk malaiġ ba yahanaiġ abô thôthô. Ma doġtom yenaġ auk hamô ba bôk yahik lôkthô thô hadêġ mômô ba oyala yôv.

^{7*}Yahanaiġ Wapômbêġ anêġ Abô Mavi hadêġ mômô ma doġtom yahadô vuli ek yatauviġ ya ma yanêm mômô liġ. Êġ ma kambom e? ^{8*}Nodaġô! Ya ma hatôm anyô vani ba yahawa ġê êvhaviġ vi iniġ valuseleġ ek batu yandum ku yanêm mômô sa esak. ^{9*}Yahamô haviġ mômô ba yahêv yak hathak nômkama ma doġtom miġ yahêv malaiġ hadêġ mômô ami. Aiyaiġ doho êlêm anêġ Masedonia ba êv ya sa. Wak takêġ ma yahadô yanêm malaiġ lomalomâ êndêġ mômô ba tem miġ yatak auk êġ ami. ¹⁰Kilisi anêġ abô ma avanôġ. Ma yenaġ abô aêġ iyom ba intu yahabam ya hathak nôm takêġ. Mômô avômâlô plovins Akaia miġ hatôm numiġ ya loġ siġ ami. ¹¹Miġ yalerġhaviġ mômô ami ba intu yahadum aêġ e? Wapômbêġ intu hayala.

¹²⁻¹⁵Sadaġ hêv i liliġ hatôm aġela lôk deda. Ma anêġ ġê ku ele i liliġ hatôm ġê thêthôġ aêġ iyom ba ibitak aposel oyaġ ma esau mômô nena thêlô ma Kilisi anêġ aposel. Êġ ma Sadaġ da anêġ kobom ba hathak hadum aêġ ba intu miġ nosoġ kakapuk ami. Aêġ ba tem yandum êtôm aêsêbôk ba yahadum ek miġ yanġa vuli esak Wapômbêġ anêġ abô takatu ba yahanaiġ ami ek yadabêġ ġê takêġ iniġ auk kisi. Thêlô idum ek nenaġ nena, “Yêlô ma aposel hatôm Pol” ba intu idum ek yanaiġ injik mômô liġ esak vuli. Êġ ma tem thêlô nênem iniġ athêġ liġ esak iniġ ku. ġê takêġ iniġ lôkmala anêġ daġ tem êtôm iniġ ku kambom takatu ba idum.

Pol hadum ku aposel ba hawa malaiġ lomalomâ

* 11:6: 1Ko 2:1,13 * 11:7: 1Ko 9:18 * 11:8: Plp 4:15,18 * 11:9: 2Ko 12:13; Plp 4:15,18

¹⁶ Bôk yahanarj yôv nena miŋ lemimimbi nena ya ma anyô molo te ami. Ma dorŋtom tem yanarj abô molo ba yambam ya êtôm kêdôŋwaga abôyarj takêŋ ba intu nodarjô bônôŋ êtôm atu ba othak udum hadêŋ ñê molo vi. ¹⁷ Yahasopa auk molo ba yahabam ya ma miŋ yahasopa Anyô Bêŋ anêŋ abô ami. ¹⁸ Ma kêdôŋwaga abôyarj ethak ebam i hatôm avômalô pik ethak idum. Aêŋ ba intu tem yambam ya. ¹⁹ Môlô othak ômô labalina haviŋ ñê auk molo. Êŋ ma môlô ñê lôkawk e? ²⁰ Odarjô! Ñê êŋ êyê môlô nena ôvathek lôk ibuliŋ môlô ma êv vovarj lôk êv thêlôda liŋ ma epetav môlô malemim darj. Ma dorŋtom môlô miŋ ôpôlik ami! ²¹*Betha ya anyô vau lôk miŋ yahadum hatôm thêlô ami ba intu ôpôlik hathak ya? Ai! Lêk ya mama.

Ñê takêŋ miŋ êkô ami ma êv iniŋ athêŋ liŋ ba intu tem yandum êtôm anyô auk molo ek yambam yada aêŋ iyom. ²²⁻²³*Thêlô ma Hiblu e? Mena Israe! e? Mena Ablaham anêŋ limi e? Ma thêlô ma Kilisi anêŋ ñê ku e? Ma ya? Ya ma bêŋ anôŋ lôk ek thêlô. Aêŋ ba ya hatôm anyô molo ba tem yambam ya da. Bôk yahadum ku bêŋ anôŋ lôk yahamô koladôŋ ma ik ya hathak yak lôkmaŋgiŋ lôk idum ek nijik ya vônô lôbôlôŋ hamôŋ ek i. ²⁴*Avômalô Israe! bôk ik ya bôlôŋ baherjvi hathak yak lôkmaŋgiŋ hatôm 39.* ²⁵*Ik ya hathak okdiba hatôm bôlôŋ lô ma ik ya hathak valu bôlôŋ te. Ma yahathak yerj ba yaha ma kakalu lôk damak ba yerj kambom hatôm bôlôŋ lô. Ma yahamô ñgwêk malêvôŋ hatôm bôlôvôŋ yarj ma wak daluk yarj. ²⁶*Yaha ba yahalêm lôbôlôŋ ba ñarjô

* 11:21: Plp 3:4 * 11:22-23: Ap 16:23; Plp 3:5 * 11:24: Lo 25:3

* 11:24: Israe! iniŋ abô balabuŋ hanarj nena nijik anyô esak yak lôkmaŋgiŋ êŋ êtôm bôlôŋ 40 êŋ ma tem anyô ema. Ma 39 ma tem anyô êmô lôkmala. Ba intu evali Pol hatôm 39 iyom. * 11:25: Ap 16:22; 14:19 * 11:26: Ap 9:23; 14:5

lôk nê vani ma yada yenaŋ avômalô lôk nê loŋ buyaŋ ma avômalô malak bêŋbêŋ lôk loŋ oyaŋ ma ŋgwêk kambom lôk nê esau nena yenaŋ aiyaŋ lôkthô idum ek nimbuliŋ ya. ²⁷ Yahadum ku malaiŋ lôk vovanik bêŋ ba miŋ yahêk ami. Yahathakmuniŋ lôk yahama kisi ma yaha yaleŋ oyaŋ. Ya nômkama mi ba yahasimbak. ²⁸ Ma malaiŋ te haviŋ nena yaleŋ hik ya wak nômbêŋ intu hathak avômalô êvhaviŋ lôkthô. ²⁹ Nê takatu ba lêk vau, êŋ ma ya lêk vau aêŋ iyom. Ma anyôla havôv anyô yaŋ ek indum kambom, êŋ ma yakapôlôŋ hathaŋ hatôm atum.

³⁰ Lemimhaviŋ yambam ya aêŋ ba intu tem yambam ya esak yenaŋ ku vaunena takatu ba bôk yahadum iyom. ³¹ Wapômbêŋ alalôaniŋ Anyô Bêŋ Yisu anêŋ lambô atu ba nêmbô wak nômbêŋ intu sapêŋ hayala nena miŋ yahanariŋ abôyaŋ ami. ³² *Aletas hatôm kiŋ ma yahamô Damaskas. Ma kiŋ anêŋ anyô bêŋ te hanariŋ hadêŋ nê vovak takatu ba eyabiŋ loŋ êŋ ek nebalon ya. ³³ Ma doŋtom etak ya halôk vak sam bêŋ te ba êlêlô ya halôk unyak lôk abyariŋ ba yahasôv ma miŋ evalon ya ami.

12

Pol hayê wêŋ

¹ Abô êntêk miŋ hatôm nêŋ avômalô sa mavi ami. Ma doŋtom tem yambam ya esak loŋbô esak wêŋ lôk auk takatu ba Anyô Bêŋ hik thô hadêŋ ya. ² Yahayala anyô atu ba hêvhaviŋ Kilisi. Sondabêŋ 14 hale ba hi ma ewa yani ba i malak leŋ te lô. Ewa ôpêŋ lôk liŋkupik mena injo, êŋ ma yahathôn. Wapômbêŋ da hayala. ³ Yahayala nena anyô êŋ ewa lôk liŋkupik mena mi, êŋ ma yahathôn ma Wapômbêŋ iyom intu hayala ⁴ ba ewa yani ba i malak leŋ elam nena “Paladais”. Yani halarô abô loŋ kapô lomaloma

* 11:32: Ap 9:23-25

ba ik yani kisi ek miñ enañ bêñ ami. ⁵ Anyô anêñ aêñ ma tem yambam yani. Ma doñtom yada ma tem yambam yenañ ku vaunena takatu.

Nômla hatôm yak lôkmanñij havatho Pol

⁶⁻⁷ *Wapômbêñ bôk hêv ku lôk abô ma auk lôkmanñij hadêñ ya yôv. Aêñ ba yahadum ek yambam yada esak auk êñ, êñ ma yanañ abô avanônñ iyom ba miñ ya anyô auk voloñ ami. Ma yakô avômalô neson nena ya anyô lôkmanñij ba miñ ya anyô oyañ hatôm ñê vi ami. Aêñ ba hêv Sadañ anêñ ñê ku ba i ibi yalenñvijkupik hathak yak lôkmanñij ba hêv malaiñ hadêñ ya ek miñ yanğê ya dañ ami. ⁸ Yahalañ hadêñ Wapômbêñ hatôm bôlônñ lô ek nêv vê êñjêk ya. ⁹ *Ma doñtom hanañ hadêñ ya, “Yenañ lôklokwañ hik i thô hadêñ waklavônñ o vau lôk yenañ wapôm ma hatôm ek o.” Aêñ ba yalenñmavi ek yambam yenañ ku vaunena takatu ek injik Kilisi anêñ lôklokwañ thô. ¹⁰ Ya anyô vau ma doñtom lêk ya anyô lôklokwañ. Ba intu yahasopa Kilisi yanğwam ma yalenñmavi nena ya anyô vau lôk enañ abôma hathak ya ma yahadum ku lôk vovanik lôk êv vovañ lôk malaiñ lomalomama hadêñ ya.

Pol hathô avômalô Kolin ba haya

¹¹ *Môlôda udum ba yahabam yada ba intu lêk yahabak anyô molo. Ya anyô oyañ ma doñtom miñ ya anyô oyañ anônñ ek aposel lôkmanñij takatu ami. Thêlô êlêm ek môlô ma môlô ôêv yak ba miñ onañ yenañ ku anêñ lavônñ mavi hadêñ i ami. ¹² *Wapômbêñ hamiñ lôklokwañ haviñ ya ba intu hik yenañ ku thô nena ya ma aposel te. Ma hêv avômalô sa ek neyala yanida mavi hathak lavônñij lôk nômbithi ma ku lôklokwañ lomalomama

* 12:6-7: Jop 2:6 * 12:9: Plp 4:11-13 * 12:11: 2Ko 11:5 * 12:12: Lom 15:19

ma miñ ya popabuk ami. Ma môlô bôk ôyê nô m takêñ yôv.
 13* Aisê ba môlô onañ nena yakapôlôn hagiap hathak môlô
 ma yalerhaviñ avômalô êvhaviñ vi? Sêbôk ba yahamô
 haviñ môlô ma yahadô yanêm malaiñ êndêñ môlô ba intu
 miñ yahawa môlônim da hatôm yahadum hadêñ avômalô
 êvhaviñ vi ami. Ma môlô lemmaniñ eka? Kikaknena!
 Notak kapôlômim ek ya.

14 Odañô! Lêk bôlôn te lô ba tem yasôk ek môlô.
 Miñ yalerhaviñ môlô nô nê m nô mkama êndêñ ya ami.
 Yalerhaviñ môlôda. Avômena miñ isup valuseleñ ek
 nê nê m lami sa ami. Mi. Lami isup valuseleñ ek nê nê m
 nali sa. Ba intu tem miñ yanêm môlô malaiñ ek yasup
 môlônim da ek nê m ya sa ami. 15 Aêñ ba yalerhmavi anôn
 ek yanêm yenañ nô mkama lôkthô êndêñ môlô ma yanêm
 yada imbiñ aêñ iyom. Yalerhaviñ môlô bêñ anôn ma
 yakô ek môlô nô ndô ya. 16 Avômalô enañ nena yahamô
 haviñ i ba miñ yahêv malaiñ ami. Ma doñtom elam ya
 nena anyô yahasau avômalô lôk yahanañ abô yañ. 17 Aisê!
 ñê ku takatu ba yahêv hathôk ma doho ibuliñ môlô e?
 18* Yahapôviñ Titi ek êsôk ek môlô ma yahêv alalôaniñ
 aiyañ te haviñ. Ma Titi habuliñ môlô e? Mi. Titi hathak
 hasopa yaveñgwam iyom ma yaianiñ auk ma doñtom.

19 Môlô olañ abô takatu ba osoñ nena yêlôda êv i kisi
 e? Mi. Yêlô ma Kilisi anêñ avômalô ba amiñ Wapômbêñ
 ma ba anañ abô êntêk. Aiyañ thêlô, nô mkama lôkthô
 atu ba yêlô adum ek embatho môlô loñ. 20 Yahakô ek
 yasôk ma tem miñ yalerhmavi ek môlô ami ma môlô tem
 miñ lemimmavi ek ya aêñ ami. Yahakô ek abô lôkthango
 ma leñdañ lôk leññaña, lôk ovak am vose hi lodôn lodôn,
 abôma lôk onañ abôyañ hathak anyô yañ ma otatale am
 lôk ôyê am dañ lôk ôthô avômalô ba i mayaliv. 21* Yahakô

* 12:13: 2Ko 11:9 * 12:18: 2Ko 8:6,16-18 * 12:21: 2Ko 13:2

ek yasôk esak loŋbô ma yenaŋ Wapômbêŋ tem indum ba ya mama esak môlônim kambom takatu. Ma tem yakapôlônŋ malaiŋ bêŋ anêŋ esak ŋê takatu ba miŋ ele kapôlônŋŋ liliŋ hathak iniŋ lelaik lôk thethanak ma sek waliliŋ takatu ba idum ami.

13

Kolin neyabiŋ iniŋ êvhaviŋ

¹ *Bôk yahathôk bôlônŋ ju yôv ma êntêk yahathôk ma tem bôlônŋ te lô. Lemimimbi esak abô êntêk,
 “Ju mena lô la enaŋ anyô te anêŋ kambom bêŋ, êŋ ma abô
 avanônŋ.” *Lo 19:15*

²⁻³ Sêbôk atu ba yahathôk bôlônŋ yaŋ ma yahêv abô lôk-
 liŋyak hadêŋ môlô. Ma lêk yahamô haviŋ môlô ami, ma
 doŋtom yahanariŋ hathak loŋbô nena môlô lemimhaviŋ
 ôŋgô nena yada yenaŋ abô mena Kilisi anêŋ abô. Ba intu
 tem yasôk esak loŋbô ek yaŋgê nena avômalô takatu ba
 idum kambom lôk avômalô kambom vi ma tem miŋ yatak
 i ek nêsôv ami. Kilisi ma miŋ anyô vau ami. Mi. Anyô
 lôklokwaŋ kambom ba tem eyabiŋ môlô dedauŋ mavi.

⁴ *Avanônŋ, yani hatôm anyô vauna te ba ik yani hathak
 a. Ma doŋtom hamô lôkmala hathak Wapômbêŋ anêŋ
 lôkliŋyak. Yêlô ma vaunena aêŋ iyom ma doŋtom hathak
 Wapômbêŋ anêŋ lôklokwaŋ ba intu yêlô amô lôkmala
 haviŋ yani ek nanêm môlô sa.

⁵ *Nôsôam ba noya ek ôŋgô nena unim ôêvhaviŋ hamô
 mena mi e? Nutitiŋ amda ek noyala nena intu ômô haviŋ
 Yisu Kilisi mena bôk ôêv yak yôv. Injo. Yakô mi la.
⁶ Yalerŋhaviŋ môlô nutitiŋ yêlô ma tem ôŋgô nena miŋ
 bôk aêv yak ami. ⁷ Ba yêlô miŋ aêv yak ami ba avômalô
 êyê yêlô hatôm aposel, êŋ ma nôm oyaŋ. Mena enaŋ

* 13:1: Mat 18:16; 1Ti 5:19 * 13:4: Plp 2:7-8 * 13:5: 1Ko 11:28

nena yêlô aêv yak ba yêlô nê vau ba miñ aposel ami, êñ ma nôm oyañ aêñ iyom. Ma doñtom nômbêñ ma nundum nômkama lôkthô thêthôn iyom. Ma yahanañ hik Wapômbêñ liñ ek miñ môlô nundum kambom la ami. ⁸ Yêlô miñ hatôm nandum nômla eso abô avanôn ami. Mi. Nambatho abô avanôn loñ iyom. ⁹ Môlô lôklokwañ ma yêlô vau, êñ ma yêlô leñiñmavi. Yêlô aterñ mek ek môlô nopesañ unim kambom takên ba numbitak mavi esak loñbô. ¹⁰ *Anyô Bêñ hêv ku lôk athêñ êñ hadêñ ya ek yato môlô ek numbitak thêthôn ma miñ yambi môlô ni ami. Aêñ ba miñ yahamô haviñ môlô ami ba intu yahato abô takêntêk ek waklavôn atu ba yahathôk ma tem yanja yenañ lôklokwañ ek yapesañ môlônim auk. Ma miñ yanêm vovañ êndêñ môlô ami.

Pol hanañ anêñ lamavi

¹¹ Aiyañ thêlô, lêk yôv. Ba lemimmavi ma nopesañ malaiñ sapêñ. Nobatho am loñ esak abô ni ba êlêm ma noja auk doñtom lôk nômô yôhôk ma Wapômbêñ anêñ lahaviñ lôk anêñ labali êmô imbiñ môlô.

¹² Ma nokam môlôviyañ esak kobom yôhôk mathêñ. Nê mathêñ lôkthô êv iniñ leñiñmavi haviñ.

¹³ Alalôaniñ Anyô Bêñ Yisu Kilisi anêñ wapôm lôk Wapômbêñ anêñ lahaviñ ma Lovak Mathêñ anêñ lamavi êmô imbiñ môlô lôkthô.

* 13:10: 2Ko 10:8

Wapômbênj Anêj Abô Matherj
The New Testament in the Malei-Hote Language of Papua New
Guinea

Nupela Testamen long tokples Maei-Hote long Niugini

copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc. and The Malê people

Language: Hotê-Malê (Malei-Hote)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: The Malê people

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-02

Updates

eBible.org

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 Jul 2018 from source files dated 3 Jul 2018

c8e90bc3-6cab-57b1-9a48-04f5f30fe59a